

Інформація
про Гаазьку конвенцію про юрисдикцію,
право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо
батьківської відповідальності та заходів захисту дітей 1996 року

Міністерство юстиції України визначено центральним органом для виконання в Україні Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей 1996 року, яка регулює співробітництво у галузі сімейного права.

Відповідно до статті 1 Конвенції її **цілями** є:

- a) визначити державу, органи якої мають юрисдикцію вживати заходів, спрямованих на захист особи чи майна дитини;
- b) визначити, яке право має застосовуватися такими органами при здійсненні їхньої юрисдикції;
- c) визначити право, що застосовується до батьківської відповідальності;
- d) забезпечити визнання та виконання таких заходів захисту в усіх Договірних Державах;
- e) запровадити таке співробітництво між органами Договірних Держав, яке може бути необхідним для досягнення цілей цієї Конвенції.

Для цілей цієї Конвенції термін "батьківська відповідальність" включає повноваження, що впливають з батьківських чи будь-яких аналогічних відносин, які визначають права, обов'язки та представництво стосовно особи чи майна дитини батьків, опікунів або інших законних представників.

Конвенція відповідно до статті 3 **застосовується до:**

набуття, здійснення, припинення чи обмеження батьківської відповідальності, а також її делегування;

прав опіки, у тому числі права стосовно піклування про особу дитини та, зокрема, право визначати місце проживання дитини, а також права на спілкування, у тому числі право брати дитину на обмежений період у місце інше, ніж звичайне місце проживання дитини; опіки та піклування;

призначення та функцій будь-якої особи чи органу, які відповідають за особу чи майно дитини та які представляють дитину або допомагають їй;

влаштування дитини в прийомну сім'ю або в установи опіки і піклування;

нагляду з боку державного органу за піклуванням за дитиною будь-якою особою, яка несе відповідальність за дитину;

управління, збереження або розпорядження майном дитини.

Конвенція не застосовується до:

- a) встановлення або оспорування відносин між батьками і дитиною;

- b) рішень про усиновлення;
- c) імені та прізвища дитини;
- d) набуття повної дієздатності;
- e) зобов'язань щодо утримання;
- f) довірчої власності чи спадкування;
- g) соціального забезпечення;
- h) державних заходів загального характеру з питань освіти чи здоров'я;
- i) заходів, ужитих внаслідок караних правопорушень, учинених дітьми;
- j) рішень про право притулку та про імміграцію.

За загальним правилом, наведеним у статті 5 Конвенції 1996 року, судові або адміністративні органи Договірної Держави звичайного місця проживання дитини мають юрисдикцію вживати заходів, спрямованих на захист особи чи майна дитини.

При цьому відповідно до статті 15 Конвенції 1996 року під час здійснення своєї юрисдикції згідно з положеннями Розділу II органи Договірних Держав застосовують своє національне право.

Під органами Договірних держав маються на увазі суди, компетентні органи та служби у справах дітей, органи опіки та піклування, незалежно від їх назви, яким відповідно до законодавства їх держав, надано повноваження ухвалювати рішення з питань, на які поширює свою дію Конвенція 1996 року.

Згідно зі статтею 16 Конвенції 1996 року набуття або припинення батьківської відповідальності в силу закону, без втручання судового або адміністративного органу, визначається правом держави **звичайного місця проживання дитини**.

Стаття 23 Конвенції встановлює, що заходи, ужиті органами Договірної Держави, визнаються в силу закону в усіх інших Договірних Державах. Фактично це означає, що рішення з одного з питань, які охоплюються Конвенцією, щодо дитини, є чинним на території всіх держав-учасниць Конвенції. Заходи вжиті українськими компетентними органами мають визнаватися в усіх інших державах (наприклад, рішення про призначення опікуна має таку ж юридичну силу в усіх державах-учасницях Конвенції, як і в Україні. Без спеціальних процедур, що передбачено статтею 23 Конвенції. *N.b. для пред'явлення його компетентним органам іншої держави рішення має бути перекладено на офіційну мову цієї держави або на англійську чи французьку мову*).

При цьому, якщо існує потреба у вжитті певних заходів, тобто фактично у визнанні та наданні дозволу на виконання на території іноземної держави рішення українських компетентних органів, то будь-яка зацікавлена особа може звернутися до компетентних органів Договірної Держави з проханням про прийняття рішення щодо визнання або невизнання заходу, ужитого в іншій Договірній Державі. Процедура визначається правом Держави, в якій було подано прохання (статті 24 Конвенції).

Зазначені положення застосовуються у випадках, коли дитина перебуває на території іншої держави, і щодо неї має бути визнано і виконано рішення українських компетентних органів, так само і щодо дитини, яка знаходиться на території України, і щодо неї були прийняті рішення іноземними компетентними органами.

Важливо: при застосуванні Конвенції визначальне значення має лише місце проживання дитини, громадянство дитини не має значення.

Конвенція не містить механізмів, які могли би забезпечити повернення незаконно переміщених та утримуваних дітей.

АЛЕ: Відповідно до статті 7 Конвенції у разі неправомірного переміщення або утримання дитини органи Договірної Держави, в якій дитина мала звичайне місце проживання безпосередньо до переміщення утримання, зберігають свою юрисдикцію доти, доки дитина не набуде звичайного місця проживання в іншій Державі.

Держави-учасниці Конвенції мають дотримуватися цього правила.

Конвенція допускає можливість у певних випадках щоб рішення про вжиття заходів захисту дитини приймалися органами держави, які не є компетентними відповідно до статті 5 Конвенції (йдеться про невідкладні випадки, коли певний орган в найвищих інтересах дитини може прийняти рішення стосовно захисту дитини).

Для цього орган Договірної Держави може або

- звернутися до іншого органу, безпосередньо або за допомогою центрального органу своєї Держави, з проханням здійснити свою юрисдикцію вживати такі заходи захисту, які вважає за необхідні, або

- зупинити розгляд справи та запропонувати сторонам подати таке прохання до органу тієї іншої Держави (стаття 8 Конвенції).

Орган, який ініціював прохання, може здійснювати юрисдикцію замість органу Договірної Держави звичайного місця проживання дитини тільки тоді, якщо останній орган погодився з таким проханням (пункт 3 статті 9 Конвенції).

КОНВЕНЦІЯ – ПРАВОВА ОСНОВА СПІВРОБІТНИЦТВА КОМПЕТЕНТНИХ ОРГАНІВ І СЛУЖБ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

Конвенція є правовою основою для співробітництва компетентних органів і служб у справах дітей, а також інших органів, яким надано в їх державах повноваження на прийняття рішень щодо вжиття заходів захисту дітей, з усіх питань, які стосуються прийняття рішень щодо дітей, обміну інформацією щодо прийнятих рішень, тощо.

Запити, що надсилаються через центральний орган, складаються органами у справах дітей (службою у справах дітей, органом опіки та піклування, Нацсоцслужбою, іншим компетентним органом України) на підставі статей 31, 32, 34, 35 і 36 Конвенції 1996 року і стосуються:

- надання інформації про становище та умови проживання дитини;
- звернення з проханням до компетентного органу враховувати потребу вжиття заходів для захисту особи чи майна дитини;

- опрацювання запитів про вжиття в рамках своєї юрисдикції заходів захисту у найвищих інтересах дитини;
- сприяння шляхом медіації, примирення або подібних заходів, погоджених рішень щодо захисту особи чи майна дитини у випадках, до яких застосовується Конвенція;
- надання допомоги у встановленні місцеперебування дитини, якщо є підстави вважати, що дитина може потребувати захисту;
- надання інформації, що стосується заходів захисту дитини;
- повідомлення про існування небезпеки для дитини та про заходи, яких було вжито або можливість вжиття яких розглядається.

СЛІД ВРАХОВУВАТИ:

- Всі запити мають надсилатися лише через Міністерство юстиції України як Центральний орган, оскільки Україна зробила відповідне застереження про це (стаття 34 і 44 Конвенції).
- Застосування Конвенції можливо лише у випадку, коли дитину, стосовно якої направляється заява чи запит, можна ідентифікувати (має бути зазначено ПІБ дитини, дата та місце народження, заходи, які вживалися в Україні з метою захисту дитини).

Запит має містити виклад фактичних обставин та конкретні й чіткі запитання до іноземних колег, сформований з посиланням на статті Конвенції

МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ:

Служба у справах дітей (чи орган опіки та піклування, Нацсоцслужба, інших компетентний орган України) направляє запит (який стосується дитини із зазначених питань) Міністерству юстиції України, яке направляє іноземному Центральному органу для вжиття заходів реагування або надання інформації, який за результатами виконання запиту направляє відповідну інформацію;

Міністерство юстиції України повідомляє отриману від іноземного центрального органу інформацію службі у справах дітей чи іншому органу, який ініціював звернення *(алгоритм взаємодії є аналогічним у разі отримання запиту від іноземного Центрального органу)*.

Довідково: Держави-учасниці Конвенції:

Албанія, Вірменія, Австралія, Австрія, Барбадос, Бельгія, Болгарія, Коста-Ріка, Хорватія, Кіпр, Чеська Республіка, Данія, Домініканська Республіка, Еквадор, Естонія, Фіджі, Фінляндія, Франція, Грузія, ФРН, Греція, Гайна, Гондурас, Угорщина, Ірландія, Італія, Латвія, Лесото, Литва, Люксембург, Мальта, Монако, Чорногорія, Мороко, Королівство Нідерланди, Нікарагуа, Норвегія, Парагвай, Польща, Португалія, Румунія, РФ, Сербія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Туреччина, Великобританія, Уругвай.

Рекомендації для батьків-вихователів, інших законних представників дітей, які були евакуйовані за кордон під час війни:

Батьки-вихователі, інші законні представники дітей за кордоном повинні мати рішення органів опіки завжди з собою, або інший документ, який містить інформацію про створення ДБСТ, про передачу дітей, поміщення дитини в сім'ю тощо. Такий документ має підтверджувати відповідні повноваження опікунів (піклувальників), батьків вихователів.

Важливо: Батьки-вихователі повинні:

інформувати після прибуття за кордоном місцеві служби у справах дітей про повноваження та надавати списки дітей,

ставати на тимчасовий консульський облік,

інформувати консульських осіб про проблемні ситуації чи не порозуміння з місцевими органами чи службами (або повідомити про це: місцевий орган влади в Україні чи військову адміністрацію, виклавши фактичні обставини справи та зазначивши прохання про допомогу).

Вказані дії унеможливають подальші перевірки цих сімей, вилучення дітей із сімей без обґрунтування та належних підстав.